

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

લાઈફ ઇન્શ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય એક

વિ.

શ્રીમતી એસ. સિન્ધુ

૪ મે, ૨૦૦૬

[ન્યાયમૂર્તિ બી.એન. શ્રીકૃષ્ણા અને ન્યાયમૂર્તિ આર.વી. રવિન્દ્રન]

વીમા કાયદો.

જીવન વીમા પોલિસી-૨૦ વર્ષની પોલિસી-માત્ર ત્રણ વર્ષ માટે પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું-ત્યારબાદ પ્રીમિયમ ચૂકવવાનું નહીં-પોલિસી લેપ્સ થઈ-પરિપક્વતા પહેલાં પોલિસીધારકનું મૃત્યુ-એલ.આઈ.સી. એ તેને પેઈડ-અપ પોલિસી ગણીને ઘટેલી રકમ ચૂકવી-શું એલ.આઈ.સી. પ્રીમિયમ ચૂકવણીની સંબંધિત તારીખોથી સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી ચૂકવેલ પ્રીમિયમના સંદર્ભમાં વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે-ઝડપથી ચુકાદો આપતા હોલ્ડ કર્યું કે, પ્રીમિયમ ભરવાની સંબંધિત તારીખોથી પ્રીમિયમની રકમ પર વ્યાજની ચૂકવણી જીવન વીમાની વિભાવનાથી અજાણી (પરકીય) છે-વીમા કરાર હેઠળ, અથવા કોઈપણ કાયદા હેઠળ, અથવા વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ હેઠળ પ્રીમિયમ

ચૂકવણીની સંબંધિત તારીખોથી દવાની સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી કોઈ વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર નથી-વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮.

અપીલકર્તા-એલ.આઈ.સી. એ શ્રી કે ના જીવન પર તારીખ ૧૧.૩.૧૯૯૪ ના રોજ રૂ. ૫ લાખની વીમાકૃત રકમ માટે જ.૧૨.૧૯૯૩ થી જોખમ શરૂ થવાની સાથે પોલિસી જારી કરી હતી, જેના માટે દર ત્રિમાસિકે પ્રીમિયમ ચૂકવવાનું જરૂરી હતું. શ્રી કે એ જ.૧૨.૧૯૯૬ સુધી પ્રીમિયમ ચૂકવ્યું પરંતુ ત્યારબાદ પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ રહ્યા અને પોલિસી જ.૩.૧૯૯૭ થી લેપ્સ થઈ ગઈ. શ્રી કે નું પ.૧૨.૧૯૯૭ ના રોજ મૃત્યુ થયું. અપીલકર્તા-એલ.આઈ.સી. એ શ્રી કે ના વિધવા/નામાંકિત વ્યક્તિ સામાવાળાને પોલિસીની શરત (જ) મુજબ પોલિસીના 'પેઈડ અપ વેલ્યુ' પેટે રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- ચૂકવ્યા, કારણ કે પોલિસી બોનસ માટે અપાત્ર જણાઈ હતી.

સામાવાળાએ ગ્રાહક વિવાદ રેફ્રેસલ ફોરમનો અપીલકર્તા-એલ.આઈ.સી. સામે સેવાની ખામી માટે સંપર્ક કર્યો, જેમાં પોલિસી હેઠળ વીમાકૃત રૂ. ૫ લાખની સમગ્ર રકમ સાથે વ્યાજેલ બોનસ અને વાર્ષિક ૧૨% લેખે વ્યાજની માંગણી કરી. ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે સામાવાળાનો કેસ ફગાવી દીધો પરંતુ હર્ષદ જે. શાહ વિ. એલ.આઈ.સી. ઓફ ઇન્ડિયા [૧૯૯૭] ૫ એસ.સી.સી. ૬૪ ના કેસમાં નિર્ણયના આધારે રકમ મેળવ્યાની સંબંધિત તારીખોથી દવાની સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- ની રકમ પર વાર્ષિક ૧૫% ના દરે વ્યાજ ચૂકવવા એલ.આઈ.સી. ને નિર્દેશ આપ્યો. એલ.આઈ.સી. દ્વારા સબમિટ કરાયેલ અપીલમાં, સ્ટેટ કમિશને વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ બહાલ રાખ્યો પરંતુ વ્યાજ વાર્ષિક ૧૫% થી ઘટાડીને ૧૨% કર્યું. સ્ટેટ કમિશનના આદેશ સામે એલ.આઈ.સી. દ્વારા કરાયેલી રિવિઝન નેશનલ કમિશન દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી. આથી આ અપીલ.

અપીલ મંજૂર કરતાં, ન્યાયાલયે ઠેરવ્યું:

૧. લેપ્સ થયેલી પોલિસીના સંદર્ભમાં એલ.આઈ.સી. દ્વારા ચૂકવવામાં આવતી રકમ "વિવિધ તારીખોએ ચૂકવવામાં આવેલા પ્રીમિયમનું રિફંડ" નથી, પરંતુ

વીમાકૃત રકમને બદલે એક ઘટેલી એકમ રકમ (પોલિસીની શરત નં. ૪ મુજબ ગણેલી) છે. જ્યારે એલ.આઈ.સી. દ્વારા ચૂકવવામાં આવતી રકમ પ્રીમિયમનું રિફંડ નથી, ત્યારે એલ.આઈ.સી. દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી રકમને ચૂકવેલ પ્રીમિયમના રિફંડ તરીકે ગણવાનો અને પછી પ્રીમિયમ ચૂકવણીની સંબંધિત તારીખોથી તેના પર વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. તે ડિફોલ્ટથી લેપ્સ થયેલી પોલિસી માટે ચૂકવેલ પ્રીમિયમને મોટી વ્યાજ દર સાથે પરત કરવા પાત્ર ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટ તરીકે ગણવા સમાન બનશે. ચોક્કસપણે, હેતુ ડિફોલ્ટ કરનાર પોલિસીધારકોને પુરસ્કૃત કરવાનો નથી. વધુમાં, અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલો કરારની શરતોથી વિપરીત ચૂકવણી કરવાનો નિર્દેશ આપીને કરારોને ફરીથી લખી શકતા નથી, તે પણ ડિફોલ્ટ કરનાર પક્ષને. તે ગમે તેમ હોય.

૨. હવે તે સુસ્થાપિત છે કે દાવ/દાવાની તારીખ પહેલાનું વ્યાજ (પેન્ડેન્ટે-લાઈટ વ્યાજ અને ભવિષ્યના વ્યાજથી વિપરીત) નીચેના સંજોગોમાં આપી શકાય છે: (a) જ્યાં કરારમાં વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ હોય; અથવા (b) જ્યાં વ્યવહાર/જવાબદારીને લાગુ પડતો કાયદો વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ કરે છે; અથવા (c) જ્યાં વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ ની જોગવાઈઓ અનુસાર વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર હોય.

૩. કરાર, એટલે કે વીમા પોલિસી, જોગવાઈ કરે છે કે જો પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં ન આવે (સંપૂર્ણ ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે નિયમિતપણે પ્રીમિયમ ચૂકવ્યા પછી), તો પોલિસી માત્ર પરિપક્વતાની તારીખે અથવા વીમાકૃત વ્યક્તિના પૂર્વ મૃત્યુ પર ચૂકવવાપાત્ર ઘટેલી રકમ (પોલિસીની શરત નં. (૪) માં આપેલા કોષ્ટક મુજબ ગણવામાં આવેલ) માટે પેઈડ અપ પોલિસી તરીકે જ અસ્તિત્વમાં રહેશે. તે ચૂકવેલ પ્રીમિયમ પર વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ કરતું નથી. વાસ્તવમાં, પોલિસીનો કાર્યકારી ભાગ ખાસ જોગવાઈ કરે છે કે કોઈ વ્યાજ ચૂકવવામાં આવશે નહીં. પ્રીમિયમ મોકલવાની સંબંધિત તારીખોથી, પ્રીમિયમની

રકમ પર વ્યાજની ચૂકવણી જીવન વીમાની વિભાવનાથી અજાણી (પરકીય) છે. તેથી, કરાર હેઠળ, એલ.આઈ.સી. દ્વારા કોઈ વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર નથી.

૪. જ્યાં કોઈ કાયદો વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ કરે છે, ત્યાં આવું વ્યાજ તેવા કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર ચૂકવવું પડશે. સામાન્ય રીતે કરારો અથવા ખાસ કરીને વીમાને સંબંધિત કોઈ કાયદો, અથવા કોઈપણ કાયદા હેઠળ બનેલા નિયમો નથી, જે આવી પોલિસી હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર રકમના સંદર્ભમાં વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ કરે છે.

૫.૧. અમુક કેસોમાં વ્યાજ આપવા સંબંધિત કાયદાને એકત્રિત કરવા અને સુધારવા માટે વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ ઘડવામાં આવ્યો હતો. ઉદ્દેશ્યો અને કારણો જણાવે છે કે આ કાયદો વ્યાજના સામાન્ય કાયદાને વ્યાપક અને ચોક્કસ રીતે નિર્ધારિત કરવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો, જે ખાસ કરીને વ્યાજ સાથે વ્યવહાર કરતી કોઈપણ કરારબદ્ધ અથવા વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં લાગુ પડે છે. ચૂકવેલ પ્રીમિયમની રકમ પર વ્યાજનો દાવો, પ્રીમિયમ ચૂકવવાની સંબંધિત તારીખોથી દાવાની સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી, અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈમાંથી સમર્થન મેળવતો નથી.

૫.૨. કોર્ટ જૂના વ્યાજ અધિનિયમ (૧૮૩૯ ના) થી નોંધપાત્ર તફાવત દર્શાવતા વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ ના ઘડતરને ધ્યાનમાં રાખીને, ન્યાયી ધોરણે વ્યાજ આપી શકાય કે કેમ તે પ્રશ્નની તપાસ કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકતી નથી.

સતિન્દર સિંઘ વિ. ઉમરાવ સિંઘ વિગેરે, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૧) એસ.સી. ૯૦૮; હિરાચંદ કોઠારી (મૃત) વતી કા.વા. વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય એક, [૧૯૮૫] સપ્લી. એસ.સી.સી. ૧૭ અને બેંગાલ નાગપુર રેલ્વે કું. લિ. વિ. રુત્તનજી રામજી, એ.આઈ.આર. (૧૯૩૮) પી.સી. ૬૭, નો સંદર્ભ લીધો.

૬. પોલિસીની શરત નં. (૪) ના કોષ્ટક મુજબ ગણવામાં આવેલ ઘટેલી રકમ, વીમાકૃતના મૃત્યુ પર જ બાકી થઈ હતી. પ્રીમિયમ ચૂકવવાની સંબંધિત તારીખોથી દાવાની સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી વીમા કરાર હેઠળ, અથવા કોઈપણ કાયદા હેઠળ, અથવા વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ હેઠળ કોઈ વ્યાજ

ચૂકવવાપાત્ર નથી. તેથી ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ, સ્ટેટ કમિશન અને નેશનલ કમિશને આવું વ્યાજ આપવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. એલ.આઇ.સી. રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- ની રકમ પર કોઈ વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી.

હર્ષદ જે. શાહ વિ. એલ.આઇ.સી. ઓફ ઈન્ડિયા, [૧૯૯૭] ૫ એસ.સી.સી. ૬૪, અલગ તારવવામાં આવ્યો.

૭. તા.૭.૮.૨૦૦૦ ના રોજ આપેલા સંમતિના આધારે ગ્રાહક ફોરમના આદેશના અનુસંધાનમાં અગાઉથી પ્રાપ્ત થયેલ કોઈપણ રકમ રિફંડ કરવા માટે આ નિર્ણય સામાવાળાને જવાબદાર બનાવતો નથી, ભલે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હોય કે સામાવાળા રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- પર કોઈ વ્યાજ મેળવવા માટે હકદાર નથી.

દીવાની અપીલી હુકમત: સિવિલ અપીલ નં. ૪૪૯૨/૨૦૦૦.

રિવિઝન પીટીશન નં. ૧૫૩૪/૧૯૯૯ માં નેશનલ કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રેફ્રેસલ કમિશન, નવી દિલ્હીના તારીખ ૨.૧૧.૧૯૯૯ ના નિર્ણય આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ માટે ટી.આર. અંધ્યરજીના, એ. રંગાનધન, બુધિ એ. રંગાનધન, એ.વી. રંગમ અને એ. રધુનાથ. સામાવાળા માટે એ. રધુનાથ (ગેરહાજર).

ન્યાયાલયનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ રવિન્દ્રન દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો:

આ અપીલમાં વિચારણા માટે ઊભો થતો ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે લેપ્સ થયેલી જીવન વીમા પોલિસીના કિસ્સામાં, લાઈફ ઈન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (ટૂંકમાં 'એલ.આઇ.સી.') તેને પેઈડ-અપ પોલિસી તરીકે ગણીને ચૂકવવાપાત્ર ઘટેલી રકમ ચૂકવતી વખતે, પ્રીમિયમ ચૂકવવાની સંબંધિત તારીખોથી

સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી ચૂકવવામાં આવેલા પ્રીમિયમના સંદર્ભમાં વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે કે કેમ.

૨. કે. થંકાયન ના જીવનના સંદર્ભમાં 'મની બેક પોલિસી' સ્કીમ હેઠળ ૨૦ વર્ષના સમયગાળા માટે ૪.૧૨.૧૯૯૩ થી જોખમ ૧૩ થવા સાથે ૩. ૫ લાખની વીમાકૃત રકમ માટે તારીખ ૧૧.૩.૧૯૯૪ ની વીમા પોલિસી જારી કરવામાં આવી હતી. ચૂકવવાપાત્ર પ્રીમિયમ દર ત્રિમાસિકે ૩. ૮,૩૦૬/- હતું. પોલિસીની શરતોએ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે પોલિસી ત્યારે જ અમલમાં રહેશે જો પ્રીમિયમ દર ત્રિમાસિકે નિયમિતપણે ચૂકવવામાં આવે, અને જો આપવામાં આવેલ ગ્રેસ પીરિયડની સમાપ્તિ પહેલાં પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં ન આવે, તો પોલિસી લેપ્સ થઈ જશે. કે. થંકાયન એ ૪.૬.૧૯૯૪ સુધી પ્રીમિયમ ચૂકવ્યું અને ત્યારબાદ પ્રીમિયમ ચૂકવ્યું ન હતું. ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ માં, તેમણે વ્યાજ સાથે ૪.૯.૧૯૯૪ થી ૪.૬.૧૯૯૬ સુધીના પ્રીમિયમની ચડત રકમ ચૂકવીને પોલિસીના પુનઃપ્રવર્તન (પુનઃજીવિત કરવા) નો વિકલ્પ પસંદ કર્યો. તદનુસાર, પોલિસી પુનઃપ્રવર્તિત કરવામાં આવી હતી અને તેમણે ૪.૧૨.૧૯૯૬ સુધી પ્રીમિયમ ચૂકવ્યું હતું. ત્યારબાદ, પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં ન આવતાં પોલિસી ૪.૩.૧૯૯૭ થી ફરીથી લેપ્સ થઈ ગઈ. કે. થંકાયન નું ૫.૧૨.૧૯૯૭ ના રોજ મૃત્યુ થયું અને તેમના વિધવા/નામાંકિત વ્યક્તિ (અહીં સામાવાળા) એ તારીખ ૧.૧.૧૯૯૮ ના પત્ર દ્વારા પોલિસી હેઠળની રકમ ચૂકવવા માટે દાવો કર્યો.

૩. પોલિસીની શરત નં. ૪ માં પોલિસી લેપ્સ થવાના અપવાદો શામેલ છે. અમારા હેતુ માટે સંબંધિત આ શરતનો ભાગ નીચે મુજબ આપેલ છે:-

"જ. નોન-ફોરફિયર રેગ્યુલેશન્સ: જો, આ પોલિસીના સંદર્ભમાં ઓછામાં ઓછા ત્રણ પૂરા વર્ષના પ્રીમિયમ ચૂકવાયા પછી, ત્યારબાદનું કોઈ પ્રીમિયમ યોગ્ય રીતે ચૂકવવામાં ન આવે, તો આ પોલિસી સંપૂર્ણપણે શૂન્ય બનશે નહીં, પરંતુ પરિપક્વતાની તારીખે અથવા વીમાકૃતના પૂર્વ મૃત્યુ પર ચૂકવવાપાત્ર ઘટેલી રકમ માટે પેઇડ-અપ પોલિસી તરીકે અસ્તિત્વમાં રહેશે, જો કે પેઇડ અપ વીમાકૃત રકમ રૂ. ૨૫૦ થી ઓછી ન હોય. ચૂકવેલ વર્ષોના પ્રીમિયમની પૂર્ણાંક સંખ્યા માટે પેઇડ અપ એશ્યોરન્સની રકમ નીચે આપેલા કોષ્ટક મુજબ ગણવામાં આવશે. આ રીતે ઘટેલી પોલિસી ત્યારબાદ આમાં દર્શાવેલ પ્રીમિયમ ચૂકવવાની તમામ જવાબદારીમાંથી મુક્ત રહેશે પરંતુ ભવિષ્યના નફામાં ભાગ લેવા માટે હકદાર રહેશે નહીં. જો કોઈ હોય તો, હાલના બોનસ ઉમેરાઓ ઘટેલી પેઇડ અપ પોલિસી સાથે જોડાયેલા રહેશે."

જ. પોલિસીની શરત (જ) મુજબ પોલિસીનું 'પેઇડ અપ મૂલ્ય' રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું અને એલ.આઇ.સી. દ્વારા સામાવાળાને રૂ.૩.૧૯૯૮ ના રોજ, સંપૂર્ણ અને આખરી સેટલમેન્ટનું ડિસ્ચાર્જ અમલમાં મૂકવા પર ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. નફાની યોજના સાથેની વીમા પોલિસી બોનસ માટે માત્ર ત્યારે જ પાત્ર હતી જો પ્રીમિયમ ઓછામાં ઓછા ૫ વર્ષના સમયગાળા માટે ચૂકવવામાં આવ્યું હોય અને વીમાધારકે માત્ર ત્રણ સવા વર્ષના સમયગાળા માટે જ પ્રીમિયમ ચૂકવ્યું હોવાથી, પોલિસી બોનસ માટે અપાત્ર જણાઈ હતી.

પ. સામાવાળાએ ૩૦.૪.૧૯૯૮ ના રોજ કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રેફ્રેસલ ફોરમ, કોલ્લમનો સંપર્ક કર્યો, જેમાં એલ.આઇ.સી. ને પોલિસી હેઠળ વીમાકૃત તમામ

રકમ એટલે કે, વાર્ષિક ૧૨% ના દરે અફૂડ બોનસ અને વ્યાજ સાથે રૂ. ૫ લાખ, સાથે સેવાની ખામી માટે વળતર તરીકે રૂ. ૨૫,૦૦૦/- અને ખર્ચ પેટે રૂ. ૫,૦૦૦/- ચૂકવવા નિર્દેશ આપવા માટે વિનંતી કરી.

૬. અપીલકર્તા (એલ.આઇ.સી.) એ આ દાવાનો વિરોધ કરતા એ વાત તરફ ધ્યાન દોર્યું કે તેણે પોલિસીની શરતો અનુસાર રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- નું પેઈડ-અપ મૂલ્ય પૂર્ણ અને આખરી સેટલમેન્ટમાં ચૂકવી દીધું છે અને તેની વીમાકૃત રકમ અથવા બોનસ કે કોઈ વ્યાજ ચૂકવવાની કોઈ જવાબદારી નથી. ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે તારીખ ૨૮.૮.૧૯૯૮ ના આદેશ દ્વારા સામાવાળાની એ દલીલને ફગાવી દીધી કે તે રૂ. ૫ લાખની વીમાકૃત રકમ અથવા બોનસ માટે હકદાર છે. તેણે ઠરાવ્યું કે સામાવાળા પોલિસીની શરત નં. ૪ ની શરતો અનુસાર પેઈડ-અપ મૂલ્ય તરીકે માત્ર રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- ના ચુકવણા માટે પાત્ર હતી. જો કે, ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે એલ.આઇ.સી. ને પ્રીમિયમની રકમ મળ્યાની સંબંધિત તારીખોથી સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી વાર્ષિક ૧૫% ના દરે (રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- ની રકમ પર) વ્યાજ ચૂકવવા નિર્દેશ આપ્યો. આ પ્રકારનું વ્યાજ આપવા માટે, ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે હર્ષદ જે. શાહ વિ. એલ.આઇ.સી. ઓફ ઇન્ડિયા, [૧૯૯૭] ૫ એસ.સી.સી. ૬૪ માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો.

૭. એલ.આઇ.સી. દ્વારા કેરળ સ્ટેટ કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રેફ્રેસલ કમિશન સમક્ષ એક અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તે પ્રીમિયમ મળ્યાની તારીખથી વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી, અને હર્ષદ જે. શાહ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયમાં આવું વ્યાજ ચૂકવવાની જરૂર નહોતી. કમિશને

૩૧.૩.૧૯૯૯ ના રોજ અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરી. તેણે ઠરાવ્યું કે પ્રીમિયમ ચૂકવવાની તારીખોથી વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ હર્ષદ જે. શાહ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણય અનુસાર હતો અને તેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી. જોકે વ્યાજનો દર વાર્ષિક ૧૫% થી ઘટાડીને ૧૨% કરવામાં આવ્યો હતો. સ્ટેટ કમિશનના આદેશ સામે એલ.આઈ.સી. દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિવિઝન નેશનલ કમિશન દ્વારા ૨.૧૧.૧૯૯૯ ના રોજ એ આધારે ફગાવી દેવામાં આવી હતી કે સ્ટેટ કમિશનનો આદેશ કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ક્ષેત્રાધિકારની ભૂલથી પીડાતો નથી. આ આદેશને આ અપીલમાં પડકારવામાં આવ્યો છે.

૮. પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, જે નોંધવું જોઈએ તે એ છે કે લેપ્સ થયેલી પોલિસીના સંદર્ભમાં એલ.આઈ.સી. દ્વારા ચૂકવવામાં આવતી રકમ એ "વિવિધ તારીખોએ ચૂકવવામાં આવેલા પ્રીમિયમનું રિફંડ" નથી, પરંતુ વીમાકૃત રકમને બદલે ઘટેલી એકમ રકમ (પોલિસીની શરત નં. ૪ મુજબ ગણવામાં આવેલ) છે. જ્યારે એલ.આઈ.સી. દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી રકમ પ્રીમિયમનું રિફંડ નથી, ત્યારે એલ.આઈ.સી. દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી રકમને ચૂકવેલ પ્રીમિયમના રિફંડ તરીકે ગણવાનો અને પછી પ્રીમિયમ ચૂકવવાની સંબંધિત તારીખોથી તેના પર વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. તે ડિફોલ્ટ દ્વારા લેપ્સ થયેલી પોલિસી માટે ચૂકવવામાં આવેલા પ્રીમિયમને મોટી વ્યાજના દર સાથે પરત કરવા પાત્ર ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટ તરીકે ગણવા સમાન બનશે. ચોક્કસપણે, હેતુ ડિફોલ્ટ કરનાર પોલિસી ધારકોને પુરસ્કૃત કરવાનો નથી. વધુમાં, અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલો કરારની શરતોથી વિપરીત ચૂકવણી કરવાનો નિર્દેશ આપીને

કરારોને ફરીથી લખી શકતા નથી, તે પણ ડિફોલ્ટ કરનાર પક્ષને. તે ગમે તેમ હોય.

૯. અમે હવે તપાસ કરીશું કે વ્યાજ આપવાનું કોઈપણ રીતે યોગ્ય ઠેરવી શકાય કે કેમ. હવે એ સુસ્થાપિત છે કે દાવ/દાવાની તારીખ પહેલાનું વ્યાજ (પેન્ડેન્ટે-લાઈટ વ્યાજ અને ભવિષ્યના વ્યાજથી વિપરીત) નીચેના સંજોગોમાં આપી શકાય છે: (a) જ્યાં કરાર વ્યાજની ચૂકવણી માટે જોગવાઈ કરે છે; અથવા (b) જ્યાં વ્યવહાર/જવાબદારીને લાગુ પડતો કાયદો વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ કરે છે; અથવા (c) જ્યાં વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ ની જોગવાઈઓ અનુસાર વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર હોય.

૧૦. આ કેસમાં, કરાર, એટલે કે વીમા પોલિસી, જોગવાઈ કરે છે કે જો પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં ન આવે (સંપૂર્ણ ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે નિયમિતપણે પ્રીમિયમ ચૂકવ્યા પછી), તો પોલિસી પરિપક્વતાની તારીખે અથવા વીમાકૃત વ્યક્તિના પૂર્વ મૃત્યુ પર ચૂકવવાપાત્ર ઘટેલી રકમ (પોલિસીની શરત નં. (જ) માં આપેલા કોષ્ટક મુજબ ગણવામાં આવેલ) માટે પેઈડ અપ પોલિસી તરીકે જ અસ્તિત્વમાં રહેશે. તે ચૂકવેલ પ્રીમિયમ પર વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ કરતું નથી. વાસ્તવમાં, પોલિસીનો કાર્યકારી ભાગ ખાસ જોગવાઈ કરે છે કે કોઈ વ્યાજ ચૂકવવામાં આવશે નહીં. સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ દર્શાવેલ છે:

"લાઈફ ઈન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા..... આ પોલિસી દ્વારા, શિડ્યુલમાં દર્શાવ્યા મુજબ ત્યારબાદના પ્રીમિયમની યોગ્ય પ્રાપ્તિને આધીન રહીને, વીમાકૃત રકમ ('નફા સાથે' ની

પોલિસીઓના કિસ્સામાં બોનસ તરીકે ફાળવવામાં આવી શકે તેવી વધારાની રકમ કે રકમો સાથે) પરંતુ વ્યાજ વિના.... તે વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓને ચૂકવવા માટે સંમત થાય છે જેમને તે ઉક્ત શિડ્યુલની શરતો અનુસાર ચૂકવવાપાત્ર છે..... વીમાની આ પોલિસી આની પાછળ છાપેલી શરત અને વિશેષાધિકારોને આધીન રહેશે...."

પ્રીમિયમ મોકલવાની સંબંધિત તારીખોથી, પ્રીમિયમની રકમ પર વ્યાજની ચૂકવણી જીવન વીમાની વિભાવનાથી અજાણી છે. આ કેસમાં, વીમાધારકનું મૃત્યુ પરિપક્વતાની તારીખ પહેલાં ૫.૧૨.૧૯૯૭ ના રોજ થયું હતું. તેથી પેઈડ અપ પોલિસી તરીકે ઘટેલી રકમ ૫.૧૨.૧૯૯૭ ના રોજ કોઈ વ્યાજ વિના બાકી અને ચૂકવવાપાત્ર બની હતી. મૃત્યુની જાણ કર્યાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર, ૨૬.૩.૧૯૯૮ ના રોજ રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- ની ચૂકવણી કરીને દાવાનું સેટલમેન્ટ કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, કરાર હેઠળ, એલ.આઈ.સી. દ્વારા કોઈ વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર નથી.

૧૧. જ્યાં કોઈ કાયદો વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ કરે છે, ત્યાં આવું વ્યાજ તેવા કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર ચૂકવવું પડશે. સામાન્ય રીતે કરારો અથવા ખાસ કરીને વીમાને સંબંધિત કોઈ કાયદો, અથવા કોઈપણ કાયદા હેઠળ બનેલા નિયમો નથી, જે આવી પોલિસી હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર રકમના સંદર્ભમાં વ્યાજ ચૂકવવાની જોગવાઈ કરે છે.

૧૨. ચાલો હવે વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની જોગવાઈઓ પર વિચાર કરીએ જે દાવ/દાવાની તારીખ સુધીના વ્યાજની ચૂકવણી સાથે સંકળાયેલ છે. અમુક કેસોમાં વ્યાજ આપવા સંબંધિત કાયદાને

એકત્રિત કરવા અને સુધારવા માટે આ અધિનિયમ ઘડવામાં આવ્યો હતો. ઉદ્દેશ્યો અને કારણો દર્શાવે છે કે આ અધિનિયમ વ્યાજના સામાન્ય કાયદાને વ્યાપક અને ચોક્કસ રીતે નિર્ધારિત કરવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો, જે વ્યાજ સાથે વિશિષ્ટ રીતે વ્યવહાર કરતી કોઈપણ કરારબદ્ધ અથવા વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં લાગુ પડે છે. અધિનિયમની કલમ ૩ ની ઉપ-કલમ (૧) જોગવાઈ કરે છે કે કોઈપણ દેવું અથવા નુકસાની વસૂલ કરવા માટેની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં, અથવા જેમાં અગાઉ ચૂકવેલ કોઈપણ દેવા અથવા નુકસાનીના સંદર્ભમાં વ્યાજનો દાવો કરવામાં આવ્યો હોય તેવી કોઈપણ કાર્યવાહીમાં, કોર્ટ, જો યોગ્ય લાગે તો, દેવું અથવા નુકસાની માટે હકદાર વ્યક્તિને અથવા આવી માંગણી કરતી વ્યક્તિને, વર્તમાન વ્યાજના દરથી વધુ ન હોય તેવા દરે, નીચેના સમયગાળાના સંપૂર્ણ અથવા ભાગ માટે વ્યાજ આપી શકે છે, એટલે કે, –

(a) જો કાર્યવાહી કોઈ લેખિત દસ્તાવેજના આધારે ચોક્કસ સમયે ચૂકવવાપાત્ર દેવા સંબંધિત હોય, તો દેવું ચૂકવવાપાત્ર થાય તે તારીખથી કાર્યવાહી શરૂ થયાની તારીખ સુધી;

(b) જો કાર્યવાહી આવા કોઈપણ દેવા સંબંધિત ન હોય, તો હકદાર વ્યક્તિ અથવા દાવો કરનાર વ્યક્તિ દ્વારા જવાબદાર વ્યક્તિને આપવામાં આવેલી લેખિત નોટિસમાં જણાવેલી તારીખથી કે વ્યાજનો દાવો કરવામાં આવશે, તે તારીખથી કાર્યવાહી શરૂ થયાની તારીખ સુધી.

કલમ ૩ ની ઉપ-કલમ (૩) સ્પષ્ટ કરે છે કે કલમ ૩ ની કોઈ પણ બાબત એવા કોઈપણ દેવા અથવા નુકસાનીના સંબંધમાં લાગુ પડશે નહીં જેના

પર કોઈપણ કરારના આધારે અધિકાર તરીકે વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર હોય, અથવા એવા કોઈ દેવા કે નુકસાની જેના પર વ્યાજની ચૂકવણી સ્પષ્ટ કરાર દ્વારા બાધિત હોય. અધિનિયમની કલમ ૨ ની કલમ (a) 'કોર્ટ' ની વ્યાખ્યા કરે છે જેમાં ટ્રિબ્યુનલ અને લવાઈ (આર્બિટ્રેટર) નો સમાવેશ થાય છે; કલમ ૨ ની કલમ (c) 'દેવું' ને નાણાંની નિશ્ચિત રકમ માટેની કોઈપણ જવાબદારી તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે અને તેમાં વસ્તુના રૂપમાં ચૂકવવાપાત્ર દેવાનો સમાવેશ થાય છે પરંતુ જજમેન્ટ ડેબ્ટનો સમાવેશ થતો નથી; અને કલમ (b) 'વર્તમાન વ્યાજના દર' ની વ્યાખ્યા આપે છે. અધિનિયમની કલમ ૪ ની ઉપ-કલમ (૧) જોગવાઈ કરે છે કે કલમ ૩ માં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, તે તમામ કેસોમાં વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે જેમાં તે કોઈપણ કાયદા અથવા કાયદાના અન્ય નિયમ અથવા કાયદાનું બળ ધરાવતા ઉપયોગ દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર હોય. કલમ ૪ ની ઉપ-કલમ (૨) જોગવાઈ કરે છે કે અધિનિયમની કલમ ૩ અથવા કલમ ૪(૧) માં શું જણાવાયું છે તે છતાં, જવાબદારીના પાલન માટે જામીન તરીકે જમા કરાયેલા નાણાંના કિસ્સામાં, ડિપોઝિટની તારીખથી વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર છે; અને ફિડ્યુશિયરી સંબંધોને કારણે ચૂકવવાપાત્ર નાણાંના કિસ્સામાં, કપટથી મેળવેલ/રાખેલ નાણાં/મિલકત અને મહેર/ભરણપોષણ તરીકે લેણી રકમના કિસ્સામાં, દવાનું કારણ ઉદ્ભવ્યાની તારીખથી વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર છે. ચૂકવેલ પ્રીમિયમની રકમ પર વ્યાજનો દાવો, પ્રીમિયમ ચૂકવવાની સંબંધિત તારીખોથી દાવાની સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી, અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈમાંથી સમર્થન મેળવતો નથી.

૧૩. ન્યાયીપણાના (ઈકિવટીના) આધારે વ્યાજ આપી શકાય તેમ માની લઈએ તો પણ, તે માત્ર ઘટેલી રકમ પર જ ક્વોન્ટિફાય કરીને પોલિસી હેઠળ લેણી થાય તે તારીખથી (એટલે કે વીમાકૃતના મૃત્યુની તારીખથી) ચૂકવી શકાય, અગાઉની કોઈ તારીખથી નહીં. જૂના વ્યાજ અધિનિયમ (૧૮૩૯ ના) થી નોંધપાત્ર તફાવત ધરાવતા વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ ના ઘડતરને ધ્યાનમાં રાખીને, ઈકિવટેબલ ગ્રાઉન્ડ્સ પર વ્યાજ આપી શકાય કે કેમ તેની તપાસ કરવાનો અમે પ્રસ્તાવ મૂકતા નથી. વર્તમાન અધિનિયમમાં જૂના અધિનિયમની કલમ (૧) ના પરંતુ શરતે (પ્રોવાઈસો) માં સમાવિષ્ટ નીચેની જોગવાઈ નથી: "જે તમામ કેસોમાં હાલમાં કાયદા દ્વારા વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર છે તે તમામ કેસોમાં વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે." આ કોર્ટના સતિન્દર સિંઘ વિ. ઉમરાવ સિંઘ વિગેરે, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૧) એસ.સી. ૯૦૮ અને હિરાચંદ કોઠારી (મૃત) વતી કા.વા. વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય એક, [૧૯૮૫] સપ્લી. એસ.સી.સી. ૧૭ ના નિર્ણયો અને પ્રીવી કાઉન્સિલનો બેંગાલ નાગપુર રેલ્વે કું. લિ. વિ. રત્તનજી રામજી, એ.આઈ.આર. (૧૯૩૮) પી.સી. ૬૭ નો નિર્ણય, જેમાં ઠરાવાયું હતું કે ઈકિવટેબલ ગ્રાઉન્ડ્સ પર વ્યાજ આપી શકાય છે, જે તમામ જૂના વ્યાજ અધિનિયમ (૧૮૩૯ ના અધિનિયમ) ની કલમ (૧) ના ઉક્ત પ્રોવાઈસોના સંદર્ભમાં આપવામાં આવ્યા હતા, નવા અધિનિયમ (૧૯૭૮ ના અધિનિયમ) ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવા માટે કેટલા ઉપયોગી થશે તેની યોગ્ય કેસમાં વિગતવાર તપાસની જરૂર પડી શકે છે.

૧૪. આ કેસમાં, અમે અગાઉથી નોંધ્યું છે કે પોલિસીની શરત નં. (૪) ના કોષ્ટક મુજબ ગણવામાં આવેલ ઘટેલી રકમ, વીમાકૃતના મૃત્યુ પર જ લેણી થઈ હતી. પ્રીમિયમ ચૂકવવાની સંબંધિત તારીખોથી દાવાની સેટલમેન્ટની તારીખ સુધી વીમા કરાર હેઠળ, અથવા કોઈપણ કાયદા હેઠળ, અથવા વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ હેઠળ કોઈ વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર નથી. તેથી ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ, સ્ટેટ કમિશન અને નેશનલ કમિશને આવું વ્યાજ આપવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે.

૧૫. આ બાબત આપણને એ પ્રશ્ન તરફ દોરી જાય છે કે શું હર્ષદ જે. શાહ (ઉપરોક્ત) નો નિર્ણય કાયદાનો એવો કોઈ સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કરે છે કે એલ.આઈ.સી. એ કન્ઝ્યુમર ફોરમ, સ્ટેટ કમિશન અને નેશનલ કમિશન દ્વારા માનવામાં આવ્યા મુજબ પ્રીમિયમ ચૂકવવાની તારીખોથી પ્રીમિયમની રકમ પર આવું વ્યાજ ચૂકવવું જોઈએ. અમે ઉક્ત નિર્ણયની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરી છે અને જણાવું છે કે તેમાં એવો કોઈ સિદ્ધાંત ઘડવામાં આવ્યો નથી. તે કેસમાં, એક શ્રી જે. એ એલ.આઈ.સી. ના જનરલ એજન્ટ દ્વારા ૬.૩.૧૯૮૬ ના રોજ ચાર વીમા પોલિસીઓ લીધી હતી. વીમાધારકે પ્રથમ અને દ્વિતીય પ્રીમિયમ ચૂકવ્યું હતું. ૬.૩.૧૯૮૭ ના રોજ બાકી નીકળતું ત્રીજું અર્ધવાર્ષિક પ્રીમિયમ નિયત સમયગાળામાં ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું. ૪.૬.૧૯૮૭ ના રોજ, એલ.આઈ.સી. ના જનરલ એજન્ટે શ્રી જે પાસેથી રૂ. ૨,૭૩૦/- નો તારીખ ૪.૬.૧૯૮૭ નો બેરર ચેક મેળવ્યો (ચાર પોલિસીઓના સંદર્ભમાં અર્ધવાર્ષિક પ્રીમિયમ હોવાને કારણે), તેના પુત્ર મારફતે ચેક વટાવ્યો, અને ૧૦.૮.૧૯૮૭ ના રોજ એલ.આઈ.સી. પાસે પ્રીમિયમ જમા કરાવ્યું. તે દરમિયાન, ૯.૮.૧૯૮૭ ના રોજ

વીમાધારકનું મૃત્યુ થયું. મૃતકના વિધવાએ, પોલિસી હેઠળ નામાંકિત વ્યક્તિ તરીકે, ચાર પોલિસીઓ હેઠળ વીમાકૃત રકમની ચૂકવણી માટે એલ.આઇ.સી. પાસે દાવો કર્યો. એલ.આઇ.સી. દ્વારા એ આધારે તેનો અસ્વીકાર કરવામાં આવ્યો હતો કે ૬.૩.૧૯૮૭ ના રોજ લેણી થતી અર્ધવાર્ષિક પ્રીમિયમ ગ્રેસ પિરિયડની અંદર ન ચૂકવવાના કારણે પોલિસીઓ લેપ્સ થઈ ગઈ હતી. વીમાધારકના વિધવાએ સ્ટેટ કમિશન સમક્ષ એક ફરિયાદ રજૂ કરી જેમાં ઉક્ત ૪ પોલિસીઓ હેઠળ વીમાકૃત રકમ, એટલે કે રૂ. ૪,૩૨,૦૦૦/- ની માંગણી કરી. સ્ટેટ કમિશને ઠરાવ્યું કે એલ.આઇ.સી. તેની પોલિસીધારક પ્રત્યેની સેવામાં બેદરકાર હતી અને એલ.આઇ.સી. ને દાવાનું સેટલમેન્ટ કરવા માટે નિર્દેશ આપ્યો. બીજી તરફ, નેશનલ કમિશને ઠરાવ્યું કે વીમા એજન્ટ વીમાધારક પાસેથી બેરર ચેક મેળવવામાં એલ.આઇ.સી. ના એજન્ટ તરીકે કાર્ય કરી રહ્યો ન હતો અને તેથી, એલ.આઇ.સી. જવાબદાર નહોતી. તે આદેશને દાવેદાર દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હતો. તે કેસમાં આ કોર્ટની વિચારણા માટે ઉદ્ભવેલો પ્રશ્ન એ હતો કે શું વીમાધારક દ્વારા એલ.આઇ.સી. ના જનરલ એજન્ટને જીવન વીમા પોલિસીના સંદર્ભમાં પ્રીમિયમની ચૂકવણી વીમાકર્તાને ચૂકવણી તરીકે ગણી શકાય કે જેથી વીમાધારકની જવાબદારીમાંથી મુક્તિ મળે. આ કોર્ટે ઉક્ત પ્રશ્નનો નકારાત્મક ઉત્તર આપ્યો. આ કોર્ટ દ્વારા અન્ય કોઈ પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો કે વિચારણામાં લેવાયો ન હતો. તેના નિર્ણયના પરિણામે, અપીલનો ઉકેલ આ કોર્ટ દ્વારા નીચેના નિર્દેશો સાથે કરવામાં આવ્યો હતો:

"ઉપરોક્ત કારણોસર, અમે અપીલકર્તાઓના દાવાને બહાલ રાખવામાં અસમર્થ છીએ. નેશનલ કમિશનના એ નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ ગ્રાઉન્ડ બનતું નથી કે રૂ. ૨૭૩૦ નો બેરર ચેક મેળવવામાં સામાવાળા ૩ એલ.આઈ.સી. ના એજન્ટ તરીકે કાર્ય કરી રહ્યા ન હતા. પરંતુ કેસના તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને અમે એલ.આઈ.સી. ને અપીલકર્તા ૨ ને ચાર વીમા પોલિસીઓ પર એલ.આઈ.સી. ને ચૂકવવામાં આવેલ પ્રીમિયમની આખી રકમ વાર્ષિક ૧૫% ના દરે વ્યાજ સાથે રિફંડ કરવા નિર્દેશ આપીએ છીએ. વ્યાજ પ્રીમિયમની રકમ મળ્યાની તારીખથી ચૂકવવાપાત્ર રહેશે."

તે કેસમાં જે નોંધવાની જરૂર છે તે એ છે કે માત્ર એક વર્ષ માટે પ્રીમિયમ ચૂકવ્યા પછી ડિફોલ્ટ થયું હોવાથી, કોઈ 'નોન-ફોરફિયર પ્રોવિઝન' લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન નહોતો, કે પોલિસીને ઘટેલી રકમ માટે પેઈડ-અપ પોલિસી તરીકે અસ્તિત્વમાં રાખવાનું ગ્રાહ્ય ન હતું. તેથી પોલિસી હેઠળ એલ.આઈ.સી. દ્વારા કશું ચૂકવવાપાત્ર ન હતું. પરિણામે પોલિસી હેઠળ અથવા તેના અનુસંધાનમાં કોઈ રકમ ચૂકવવાનો કોઈ નિર્દેશ નહોતો, કે વ્યાજ ચૂકવવાનો પણ કોઈ નિર્દેશ નહોતો. પોલિસી પર આધારિત દાવો સંપૂર્ણપણે ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. જોકે આ કોર્ટે શોધી કાઢ્યું કે વીમાધારકના મૃત્યુ પછી રૂ. ૨૭૩૦/- ની રકમ મોકલવામાં આવી હતી, જે કાયદેસર રીતે એલ.આઈ.સી. ને લેણી અથવા ચૂકવવાપાત્ર નહોતી. તેથી, તેણે 'પ્રીમિયમ' તરીકે ખોટી રીતે ચૂકવવામાં આવેલી રૂ. ૨૭૩૦/- ની ઉક્ત રકમ તેના ચુકવણાની તારીખથી વ્યાજ સાથે રિફંડ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો. તેથી જે આપવામાં આવ્યું હતું તે પોલિસી હેઠળ અથવા પોલિસીના અનુસંધાનમાં એલ.આઈ.સી. દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર કોઈ રકમ પરનું

વ્યાજ ન હતું, પરંતુ રૂ. ૨૭૩૦/- ની રકમ પરનું વ્યાજ હતું જે પોલિસીની બહાર, ૧૦.૮.૧૯૮૭ ના રોજ એલ.આઇ.સી. ને મોકલવામાં આવ્યું હોવાનું જણાયું હતું, જેને જાળવી રાખવાનો એલ.આઇ.સી. નો કોઈ કાયદેસર અધિકાર નહોતો. ૧૦.૮.૧૯૮૭ ના રોજ 'પ્રીમિયમ' તરીકે ચૂકવવામાં આવેલ અને સગવડ માટે આ કોર્ટ દ્વારા 'પ્રીમિયમ' તરીકે ઉલ્લેખાયેલ રૂ. ૨૭૩૦/- ની રકમ ખરેખર એલ.આઇ.સી. ને 'પ્રીમિયમ' તરીકે લેણી નહોતી કારણ કે પોલિસી લેપ્સ થઈ ગઈ હતી અને વીમાધારકનું તે તારીખ પહેલાં મૃત્યુ થયું હતું. રૂ. ૨૭૩૦/- ના રિફંડ માટે કોઈ દાવો નહોતો અને રૂ. ૨૭૩૦/- ના રિફંડ સંબંધિત પ્રશ્ન દાવાની વિષયવસ્તુ નહોતી. તેથી, એ સ્પષ્ટ છે કે તેની ચૂકવણીની તારીખથી વ્યાજ સાથે રૂ. ૨૭૩૦/- રિફંડ કરવાનો નિર્દેશ કાયદાના કોઈપણ સિદ્ધાંતના સ્પષ્ટીકરણ દ્વારા કે કોઈપણ કરારબદ્ધ શરતના અર્થઘટન પર આધારિત નહોતો. આ કોર્ટે સંપૂર્ણ રીતે દાવો ફગાવી દેતી વખતે, દેખીતી રીતે, પક્ષકારો વચ્ચે સંપૂર્ણ ન્યાય કરવા માટે, અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, તે કેસના વિશેષ તથ્યો પર, તેની ચૂકવણીની તારીખથી વ્યાજ સાથે રૂ. ૨૭૩૦/- ના રિફંડનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૧૬. હર્ષદ જે. શાહ ના કેસ (ઉપરોક્ત) થી વિપરીત, આ કેસમાં ચૂકવવામાં આવેલી રકમ (રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/-) એ ડિફોલ્ટ પર, પોલિસીને પેઈડ અપ પોલિસી તરીકે ગણીને ઘટેલી રકમ ચૂકવવાની પોલિસીની શરત નં. ૪ હેઠળ એલ.આઇ.સી. ની કરારબદ્ધ જવાબદારી છે. હર્ષદ જે. શાહ ના કેસ (ઉપરોક્ત) માં આપવામાં આવેલ વ્યાજ, જેનું ફોરમ અને કમિશનો દ્વારા પાલન કરવામાં

આવ્યું છે, તે વિશેષ તથ્યો પર અનુરોધ ૧૪૨ નો ઉપયોગ કરીને આ કોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશનો એક ઉત્કૃષ્ટ કેસ છે, જેને આ કોર્ટ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદાના સામાન્ય સિદ્ધાંત તરીકે ખોટી રીતે અર્થઘટવવામાં આવ્યો છે.

૧૭. તેથી અમે આ અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ અને ઠરાવીએ છીએ કે એલ.આઈ.સી. રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- ની રકમ પર કોઈ વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર નથી.

૧૮. જો કે, અમે જણાવીએ છીએ કે લીવ આપતી વખતે ૭.૮.૨૦૦૦ ના રોજ નીચે મુજબનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો:

"વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલે ઈન્સ્ટ્રુક્ટિંગ કાઉન્સેલ દ્વારા પ્રાપ્ત તારીખ ૨૬ જુલાઈ, ૨૦૦૦ ના પત્રવ્યવહારની નકલ રેકૉર્ડ પર મૂકી છે, જે અનુસાર કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રેફ્રેસલ કમિશનના નિર્દેશો મુજબ સામાવાળાને ચૂકવવાપાત્ર રકમ અગાઉથી જ ચૂકવી દેવામાં આવી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલના પરિણામને ધ્યાનમાં લીધા વિના, જે રકમ ચૂકવવામાં આવી છે, કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને સંજોગોમાં તેનું કોઈ એડજસ્ટમેન્ટ માંગવામાં આવશે નહીં અને સામાવાળા સામે તે અંગે કોઈ રાહત માંગવામાં આવશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કેસમાં સંકળાયેલ કાયદાનો પ્રશ્ન ખૂબ જ મહત્વનો છે અને અન્ય કેસોમાં પણ ઉદ્ભવવાની શક્યતા છે."

તેને ધ્યાનમાં રાખીને, આ નિર્ણય સામાવાળાને ગ્રાહક ફોરમના આદેશના અનુસંધાનમાં અગાઉથી પ્રાપ્ત થયેલી કોઈપણ રકમ રિફંડ કરવા માટે જવાબદાર બનાવતો નથી, ભલે અમે ઠરાવ્યું હોય કે સામાવાળા રૂ. ૧,૧૩,૭૫૦/- પર

કોઈ વ્યાજ માટે હકદાર નથી. અમે સ્પષ્ટ કરી શકીએ છીએ કે આ પેરાની વિગતો સંપૂર્ણપણે ૭.૮.૨૦૦૦ ના રોજ આપવામાં આવેલી સંમતિ પર આધારિત છે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This Judgment has been translated using AI – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.